

ZAŠTITA OZNAKA GEOGRAFSKOG POREKLA

1. UVOD

Geografsko poreklo pojedinih vrsta robe pobuđuje kod potrošača određene predstave o kvalitetu robe. Kada geografsko poreklo preporučuje tu robu potrošačima, ona se brže, lakše i masovnije prodaje. To je osnovni razlog zainteresovanosti učesnika u privrednom prometu za oznake geografskog porekla.¹

Oznakama geografskog porekla obeležavaju se prirodni, poljoprivredni i prehrambeni proizvodi, industrijski proizvodi, proizvodi domaće radinosti, kao i usluge, čiji su kvalitet i posebna svojstva uslovljeni geografskim područjem sa koga potiču.

Republika Srbija je bogata različitim prirodnim, poljoprivrednim, prehrambenim proizvodima koji se proizvode u nerazvijenim ruralnim područjima. Ipak, za razliku od proizvođača hrane u Evropskoj uniji koji su ekonomski interes prepoznali u zaštiti svojih proizvoda oznakama geografskog porekla, srpski proizvođači, mnogo manje koriste ovaj vid zaštite. Stoga adekvatan sistem zaštite oznaka geografskog porekla, usaglašen sa evropskim i svetskim standardima, predstavlja značajan ekonomski i privredni potencijal za razvoj ruralnih područja u Republici Srbiji i obezbeđuje konkurentnost domaćih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i na evropskom i na svetskom tržištu.

2. ZAŠTITA OZNAKA GEOGRAFSKOG POREKLA U MEĐUNARODNOM I EVROPSKOM PRAVU

Zaštita oznaka geografskog porekla evoluirala je sa razvojem međunarodnog zakonodavstva, a osnivanjem EU i razvojem zajedničke poljoprivredne i trgovinske politike, ustanovljen je i poseban sistem zaštite oznaka geografskog porekla u Uniji.

2.1. Međunarodni ugovori za zaštitu oznaka geografskog porekla

Najznačajniji međunarodni ugovori u oblasti zaštite oznaka geografskog porekla su: Madridski sporazum o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porekla na proizvodima,² Lisabonski aranžman o zaštiti oznaka porekla i njihovom među-

* Naučni saradnik Instituta za uporedno pravo, Beograd; docent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banja Luci.

1 S. Marković, *Pravo intelektualne svojine*, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 2007, 163.

2 Zakon o potvrđivanju Madridskog sporazuma o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porekla na proizvodima, *Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 1/99.

narodnom registrovanju³ i Sporazum STO o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine.⁴

Madridski sporazum iz 1891. godine o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porekla na proizvodima je prvi međunarodni ugovor koji predviđa posebne propise u oblasti suzbijanja lažnih i prevarnih oznaka porekla na proizvodima. Ovim sporazumom predviđeno je da će svi proizvodi koji nose lažnu ili prevarnu oznaku kojom se jedna zemlja na koju se ovaj sporazum primenjuje, ili mesto koje se u jednoj od njih nalazi, direktno ili indirektno označava kao zemlja ili mesto porekla, biti zaplenjeni pri uvozu u svaku od pomenutih zemalja.⁵

Lisabonski aranžman iz 1958. o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju ima za cilj zaštitu oznaka porekla. Zemlje na koje se ovaj aranžman primenjuje konstituišu Posebnu uniju u okviru Unije za zaštitu industrijske svojine.⁶ One preuzimaju na sebe da na svojoj teritoriji, u skladu sa uslovima ovog aranžmana, štite oznake porekla proizvoda drugih zemalja Posebne unije, priznate i zaštićene kao takve u zemlji porekla i registrovane kod Međunarodnog biroa za intelektualnu svojinu, pomenutog u Konvenciji o osnivanju Svetske trgovinske organizacije.⁷

Sporazum STO o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS sporazum)⁸ sadrži poseban deo posvećen geografskim oznakama. Ovaj sporazum predstavlja prvi primer da se jedan multilateralni ugovor bavi geografskim oznakama kao takvima. TRIPS sadrži odredbe o zaštiti geografskih oznaka, kao i odredbe kojima se predviđa dodatna zaštita za vina i alkoholna pića. Ovaj sporazum stupio je na snagu 1. januara 1995.

2.2. Uredba Saveta ministara EU 510/2006 o zaštiti geografskih oznaka i oznaka za poljoprivredne i prehrambene proizvode

Sve do 1992. godine, na nivou Evropske zajednice nije postojao nijedan zajednički propis u oblasti zaštite oznaka geografskog porekla, te su države članice imale mogućnost da odaberu pristup koji im je odgovarao. U to vreme, početkom devedesetih godina, postojalo je više propisa u vezi sa određivanjem porekla vina i alkoholnih pića, ali ne i propisa o prehrambenim proizvodima.

Prvi akt u vezi sa geografskim oznakama za poljoprivredne proizvode bila je Uredba Saveta ministara EU 2081/92 o zaštiti geografskih oznaka i oznaka

3 Zakon o potvrđivanju Lisabonskog aranžman o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju, *Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 6/98.

4 Sporazum STO o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine, V. http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_sr/pdf/trips.pdf, 20.09.2012.

5 Čl. 1, st. 1 Madridskog sporazuma o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porekla na proizvodima.

6 Čl. 1, st. 1 Lisabonskog aranžman o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

7 Čl. 1, st. 2 Lisabonskog aranžman o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

8 Sporazum STO o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine, uključujući i trgovinu krivotvorenom robom (TRIPS sporazum) čini Aneks 1C Sporazuma iz Marakeša kojim se ustanovljava Svetska trgovinska organizacija. TRIPS sporazum obavezuje sve države članice STO.

porekla za poljoprivredne i prehrambene proizvode.⁹ Međutim, ova uredba nije sadržala odredbe o zaštiti industrijskih proizvoda određenih njihovim geografskim poreklom.

Donošenjem Uredbe Saveta ministara EU 510/2006 o zaštiti geografskih oznaka i oznaka za poljoprivredne i prehrambene proizvode od 20. marta 2006,¹⁰ kao i Uredbe Evropske komisije 1898/2006 kojom su ustanovljena detaljna pravila za primenu Uredbe Saveta ministara EU 510/2006 o zaštiti geografskih oznaka i oznaka za poljoprivredne i prehrambene proizvode od 14. decembra 2006,¹¹ predviđena je adekvatna zaštita oznaka geografskog porekla na nivou EU. Novim zakonodavnim paketom omogućena je jednostavnija registracija geografskih oznaka trećih zemalja u EU. Tako su registrovani kolumbijska kafa, cejlonski čaj i desetine drugih geografskih oznaka porekla za proizvode iz trećih zemalja.

Uredba Evropske komisije 1898/2006 kojom su ustanovljena detaljna pravila za primenu Uredbe saveta ministara EU 510/2006 izmenjena je i dopunjena Uredbom Evropske komisije 628/2008 od 2. jula 2008.

3. ZAŠTITA OZNAKA GEOGRAFSKOG POREKLA U REPUBLICI SRBIJI

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i Prelaznim trgovinskim sporazumom predviđena je harmonizaciju propisa koji se tiču zaštite oznaka geografskog porekla sa zakonodavstvom EU. Shodno tome, Republika Srbija je u toku 2010. godine donela novi Zakon o oznakama geografskog porekla (ZOGP),¹² koji je u velikoj meri usklađen sa pravom EU.

U Mišljenju Evropske komisije o zahtevu Srbije za članstvo u EU,¹³ u okviru poglavlja o Poljoprivredi i ruralnom razvoju, jedan pasus je posvećen politici kvaliteta. Navodi se da Srbija ima zakonodavstvo koje je na snazi, a koje reguliše zaštitu oznaka porekla, geografske indikacije i tradicionalne nazive proizvoda. Međutim, ove propise treba dopuniti i ažurirati da bi se u potpunosti uskladili s pravnim tekovinama EU.

U junu 2011. godine, Vlada Republike Srbije je donela Strategiju razvoja intelektualne svojine za period od 2011. do 2015. Ovom strategijom su predviđene različite mere koje bi trebalo sprovesti u cilju potpunog usklađivanja zaštite oznaka geografskog porekla sa zakonodavstvom EU.

9 Council Regulation (EEC) No 2081/92 of 14 July 1992 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs OJ L 208, 24.7.1992.

10 Council Regulation (EC) No 510/2006 20 March 2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs OJ L 93, 31.03.2006.

11 Commission Regulation (EC) No 1898/2006 of 14 December 2006 laying down detailed rules of implementation of Council Regulation (EC) No 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs, OJ L 369, 23.12.2006.

12 Zakon o oznakama geografskog porekla – ZOGP, *Sl. glasnik RS*, br. 18/2010.

13 Republika Srbija je 22. decembra 2009. podnela zahtev za članstvo u EU. Savet je 25. oktobra zatražio od Evropske komisije mišljenje o ovom zahtevu, a Komisija je u jesen 2011. godine podnela Mišljenje o zahtevu Srbije za članstvo u EU.

3.1. Zakon o oznakama geografskog porekla

Novi Zakon o oznaka geografskog porekla, koji je stupio na snagu 4. marta 2010, u velikoj meri je usklađen sa relevantnim propisima EU i zahtevima Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Prelaznog trgovinskog sporazuma.¹⁴ Ovaj zakon takođe je usklađen i sa Madridskim sporazumom o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porekla na proizvodima i Lisabonskim aranžmanom o zaštiti imena porekla i njihovom međunarodnom registrowanju.

Zakonom su u potpunosti implementirane odgovarajuće odredbe TRIPS-a, a posebno one koje se odnose na mere za sprovođenje zaštite oznaka geografskog porekla koje su regulisane u odeljcima: Građanskopravna zaštita i Kaznene odredbe. U okviru ovih mera uređen je postupak za izricanje privremene mere i mere obezbeđenja dokaza, kao i mogućnost polaganja sredstava obezbeđenja.

Neka od novih rešenja ovog zakona su: uređenje postupka za sticanje međunarodne zaštite domaćih oznaka geografskog porekla, uređenje sistema kontrole kvaliteta i posebnih svojstava proizvoda, uvođenje prava žalbe (prethodnim zakonom nije bila predviđena mogućnost ulaganja žalbe protiv upravnih akata Zavoda za intelektualnu svojinu (ZIS) donetih u prvom stepenu), mogućnost registrovanja oznake geografskog porekla na nivou EU i dr.

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju omogućeno je da se oznaka geografskog porekla iz Srbije registruje u EU pod uslovima iz Uredbe 510/2006. Shodno tome, novim Zakonom o oznakama geografskog porekla izričito je propisano da ovlašćeni korisnik oznake geografskog porekla, odnosno podnosilac prijave za priznanje statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla za poljoprivredne i prehrambene proizvode, može da podnese zahtev za registrovanje oznake geografskog porekla na nivou EU, u skladu sa propisom EU kojim se uređuje zaštita oznaka geografskog porekla za poljoprivredne i prehrambene proizvode.¹⁵ Ovaj zahtev, uz plaćanje propisane takse, podnosi se preko organa nadležnog za poslove intelektualne svojine.¹⁶ Zahtev za registrovanje oznake geografskog porekla na nivou EU sadrži naročito: podatke o podnosiocu zahteva; naznačenje vrste proizvoda koji se obeležava geografskim nazivom; podatke o punomoćniku ako se zahtev podnosi preko punomoćnika; dokaz o plaćenju taksi; potpis i pečat podnosioca zahteva.¹⁷

Zakonom je predviđeno da oznake geografskog porekla, koje su za teritoriju Republike Srbije registrovane na osnovu Lisabonskog aranžmana o zaštiti imena porekla i njihovom međunarodnom registrovanju, imaju na teritoriji Republike Srbije isto dejstvo kao da su direktno prijavljene i registrovane u Srbiji.¹⁸

Jedna od novina koja se uvodi ZOGP je i odredba kojom se rešava problem nedostatka sirovina. U Srbiji postoje regioni u kojima se gube pojedine

14 Zakon o potvrđivanju Sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice, sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane, *Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 83/2008.

15 Čl. 14, st. 2 ZOGP.

16 Čl. 14, st. 3 ZOGP.

17 Čl. 14, st. 5 ZOGP.

18 Čl. 1, st. 3 ZOGP.

autohtone rase životinja čije meso, mleko, koža ili dlaka predstavljaju sirovinu za proizvodnju određenih proizvoda. Usled nedostatka sirovina postoji realna opasnost da u dogleđno vreme striktnom primenom definicije imena porekla ne bi bilo moguće nazive pojedinih geografskih lokaliteta zaštititi imenom porekla, iako se proizvodnja tih proizvoda obavlja na ustaljeni, tradicionalni način, a sam proizvod poseduje posebna svojstva i kvalitet koji je isključivo ili bitno uslovljen geografskom sredinom. Stoga su ovim zakonom navedeni uslovi pod kojima se proizvodi izuzetno mogu zaštititi imenom porekla i kada sirovine za proizvodnju tog proizvoda potiču sa područja šireg ili različitog od područja prerade.¹⁹ Predviđeno je da proizvod može izuzetno da se zaštiti imenom porekla ako ima dokazano tradicionalno obeležje, visoku reputaciju i dobro je poznat i kada sirovina za proizvodnju tog proizvoda potiče sa područja različitog ili šireg od područja prerade, ako je područje proizvodnje ograničeno i postoje posebni uslovi za proizvodnju te sirovine, kao i sistem inspeksijske kontrole koji obezbeđuje nadzor nad ispunjavanjem posebnih uslova za proizvodnju sirovina.²⁰ Zakonom je propisano da je uslov za primenu ove odredbe postojanje organizovanog sistema inspeksijske kontrole ispunjenosti posebnih uslova proizvodnje sirovina, čime se onemogućava korišćenje sirovina koje potiču iz regiona čiji prirodni uslovi nisu odgovarajući uslovima na datom području, ili genetski modifikovanih sirovina. U slučaju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, sirovinama se smatraju samo žive životinje, mleko i meso.²¹

Sam postupak zaštite oznaka geografskog porekla, predviđen ovim zakonom je specifičan jer se sastoji od dve faze: prva je ustanovljenje oznake geografskog porekla, a druga je priznanje statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla. Inače, specifičnost oznaka geografskog porekla, kao prava intelektualne svojine, ogleda se u tome da pravo na oznaku geografskog porekla predstavlja kolektivno pravo koje imaju pravo da koriste sva lica koja na datom području proizvode određeni proizvod (koji poseduje kvalitet i posebna svojstva propisana elaboratom o specifičnim karakteristikama proizvoda) i kojima je priznat status ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla. S tim u vezi, sam čin ustanovljenja oznake geografskog porekla ne daje licu koje je iniciralo njeno ustanovljenje monopolsko pravo korišćenja te oznake geografskog porekla. Da bi se steklo to pravo, potrebno je sprovesti postupak za priznanje statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla.

3.2. Strategija razvoja intelektualne svojine za period od 2011. do 2015.

Vlada Republike Srbije je u junu 2011. godine donela Strategiju razvoja intelektualne svojine za period od 2011. do 2015.²² Ova strategija predstavlja jedan

19 M. Bošković, „Komentar novog Zakona o oznakama geografskog porekla“, tekst dostupan na stranici *Paragraf Lex*, 22.09.2012.

20 Čl. 7, st. 1 ZOGP.

21 Čl. 7, st. 2 ZOGP.

22 Strategija razvoja intelektualne svojine za period od 2011. do 2015, V. http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_sr/pdf/Strategija%20razvoja%20intelektualne%20svojine.pdf, 25.09.2012.

od programskih dokumenata Nacionalne strategije održivog razvoja,²³ kao sveobuhvatnog i osnovnog programskog dokumenta. U tom smislu, Strategija određuje pravce, mere i ciljeve kratkoročnog, srednjoročnog i dugoročnog razvoja sistema intelektualne svojine u Srbiji, kako bi on bio kompatibilan sa razvojnim interesima zemlje, koji su projektovani u Strategiji održivog razvoja. Kratkoročno i srednjoročno gledano, ostvarenje strateških ciljeva mora rezultirati ispunjenjem svih obaveza koje je Republika Srbija preuzela na osnovu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, u vezi sa zaštitom intelektualne svojine.

Ovom strategijom, Republika Srbija se legitimira kao zemlja koja prepoznaje razvojnu ulogu i značaj intelektualne svojine, na način na koji je to učinjeno u Evropskoj strategiji za pametan, održiv i sveobuhvatan rast – EVROPA 2020, koju je usvojio Evropski savet 17. juna 2010.²⁴

Strategijom je predviđeno da bi trebalo utvrditi stepen usklađenosti Zakona o oznakama geografskog porekla sa Uredbom Saveta ministara EU br. 510/2006 od 20. marta 2006. o zaštiti geografskih oznaka i oznaka porekla za poljoprivredne i prehrambene proizvode i izvršiti neophodne izmene i dopune ovog zakona. Samo sistem zaštite oznaka geografskog porekla koji je u potpunosti kompatibilan sa sistemom zaštite oznaka geografskog porekla u EU obezbeđuje konkurentnost domaćih proizvoda na evropskom tržištu.

Strategijom je, takođe, predviđeno i pomaganje finansiranja zaštite oznaka geografskog porekla tradicionalnih i specifičnih proizvoda. Naime, Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede će putem javnog konkursa pozvati proizvođače poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, odnosno njihova udruženja u Republici Srbiji, da prijave svoje projekte zaštite oznaka geografskog porekla proizvoda i, na osnovu unapred postavljenih kriterijuma, odaberi nekoliko za koje će finansirati izradu stručnog elaborata, kao i druge neophodne aktivnosti.

4. USKLAĐENOST ZAKONA O OZNAKAMA GEOGRAFSKOG POREKLA SA UREDBOM EU 510/06

Iako je Zakon o oznakama geografskog porekla u velikoj meri usklađen sa Uredbom EU 510/06, postoje određeni propisi koje bi trebalo dopuniti i ažurirati kako bi se u potpunosti uskladili sa pravnim tekovinama EU.

Na ovom mestu biće razmotrena usklađenost odredbi ZOGP sa Uredbom EU 510/2006 koje se tiču: obima primene; definicija imena porekla i geografske oznake; naziva koji se ne mogu zaštititi; specifikacija; prijave za registrovanje; postupka prigovora na registraciju; izmene specifikacije; poništaja registrovane oznake geografskog porekla; obima prava i nedozvoljenih radnji i odnosa između žiga i oznake geografskog porekla.

23 Nacionalna strategija održivog razvoja, V. <http://www.odrzivi-razvoj.gov.rs/assets/download/Nacionalna-strategija-odrzivog-razvoja-Republike-Srbije.pdf>, 25.09.2012.

24 V. http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm, 25.09.2012.

4.1. Obim primene

Zakon o oznakama geografskog porekla primenjuje se na poljoprivredne i prehrambene proizvode i na sve prirodne i industrijske proizvode, proizvode domaće radinosti i na usluge. Ovaj zakon se ne primenjuje na vino i rakiju i druga alkoholna pića u delu u kome su sticanje i sistem zaštite, kao i ostvarivanje prava korišćenja oznake geografskog porekla na tim proizvodima, uređeni posebnim propisima.²⁵ Zakonom o rakiji i drugim alkoholnim pićima²⁶ i Zakonom o vinu,²⁷ predviđeno je da je zaštita oznaka geografskog porekla za vina rakije i druga alkoholna pića u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Međutim, kako ovim zakonima nije uređen postupak međunarodnog registrovanja oznaka geografskog porekla za vino i rakiju, u slučaju njihovog međunarodnog registrovanja, primenjuju se odredbe ZOGP i postupak se vodi pred ZIS.

Budući da se Uredba EU 510/2006 primenjuje samo na poljoprivredne i prehrambene proizvode, ZOGP ima širi obim primene u odnosu na ovu uredbu jer se primenjuje i na sve prirodne i industrijske proizvode, proizvode domaće radinosti i na usluge.

4.2. Definicije imena porekla i geografske oznake

Zakon o oznakama geografskog porekla, u skladu sa relevantnim propisima EU, pre svega Uredbom EU 510/2006, poznaje ime porekla i geografsku oznaku i definiše ih na isti način kako je to učinjeno u zakonodavstvu EU.

4.2.1. Ime porekla

Na osnovu ZOGP, ime porekla je geografski naziv zemlje, regiona, ili lokaliteta, kojim se označava proizvod koji odatle potiče, čiji su kvalitet i posebna svojstva isključivo bitni ili bitno uslovljeni geografskom sredinom, uključujući prirodne i ljudske faktore i čija se proizvodnja, prerada i priprema u celini odvijaju na određenom ograničenom području.²⁸

U smislu Uredbe 510/2006, ime porekla je naziv regiona, lokaliteta ili, u izuzetnim slučajevima, zemlje, koji se koristi kako bi se označio poljoprivredni ili prehrambeni proizvod, koji potiče iz tog regiona, lokaliteta ili zemlje, čiji su kvalitet ili karakteristike isključivo ili bitno uslovljeni geografskom sredinom, uključujući prirodne i ljudske faktore; i čija se proizvodnja, prerada i priprema odvijaju na određenom ograničenom području.²⁹

Iako su i Uredbom EU 510/2006 i ZOGP predviđena tri uslova, postoji određeni stepen neusklađenosti. Uredbom 510/2006 kvalitet i posebna svojstva su

25 Čl. 1 ZOGP.

26 Zakon o rakiji i drugim alkoholnim pićima, *Sl. glasnik RS*, br. 41/09.

27 Zakon o vinu, *Sl. glasnik RS*, br. 41/09.

28 Čl. 3 ZOGP.

29 Čl. 2 Uredba EU 510/2006 o zaštiti geografskih oznaka i oznaka za poljoprivredne i prehrambene proizvode – Uredba EU 510/2006.

propisani kao alternativni uslovi za zaštitu imena porekla, dok ZOGP propisuje kvalitet i posebna svojstva kao kumulativne uslove. Inače, i Lisabonskim aranžmanom ovaj uslov je alternativno postavljen („kvalitet ili posebna svojstva“).

4.2.2. Geografska oznaka

Na osnovu ZOGP, geografska oznaka je oznaka koja identifikuje određeni proizvod kao proizvod poreklom sa teritorije određene zemlje, regiona ili lokaliteta, gde se određeni kvalitet, reputacija ili druge karakteristike proizvoda suštinski mogu propisati njegovom geografskom poreklu i čija se proizvodnja i/ili, prerada i/ili priprema odvijaju na određenom ograničenom području.³⁰

Dakle, uslovi koji se moraju ispuniti da bi jedan proizvod uživao zaštitu geografskom oznakom su blaži u odnosu na uslove koji se moraju ispuniti za zaštitu imena porekla. Naime, ime porekla je tzv. kvalifikovani oblik oznake, u odnosu na geografsku oznaku.³¹ Kod geografskih oznaka, dovoljno je da se bar jedna faza u proizvodnom procesu odvija na definisanom geografskom području (proizvodnja ili prerada ili priprema). Takođe, veza sa geografskim područjem je slabija i može se bazirati na kvalitetu ili reputaciji ili drugim karakteristikama.

Na osnovu Uredbe EU 510/2006, geografska oznaka je naziv regiona, lokaliteta ili u izuzetnim slučajevima zemlje, koji se koristi za obeležavanje poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda koji potiče iz tog regiona, lokaliteta ili zemlje, poseduje poseban kvalitet, reputaciju ili druge karakteristike koje se mogu pripisati samo tom geografskom području i čija se proizvodnja i/ili prerada i/ili priprema izvodi na definisanom geografskom području.

Dakle, definicija geografske oznake u ZOGP je delimično usklađena sa definicijom iz Uredbe EU 510/2006. Uredbom 510/2006 geografska oznaka je definisana kao ime regiona, lokaliteta ili u izuzetnim slučajevima zemlje, dok je ZOGP geografska oznaka definisana kao „oznaka“. Za razliku od imena porekla koje mora da bude geografski naziv zemlje, regiona ili lokaliteta, geografska oznaka može da bude i bilo koja druga oznaka koja nije geografski naziv, ali koja se povezuje sa određenim geografskim lokalitetom, regionom ili zemljom. Ovakvo rešenje je u skladu sa odredbom TRIPS sporazuma.

4.2.3. Tradicionalni i istorijski nazivi

Definicija tradicionalnih i istorijskih naziva predviđena ZOGP u potpunosti je usklađena sa definicijom iz Uredbe EU 510/2006.³² Tradicionalni i istorijski naziv je naziv koji nije geografski naziv određene zemlje, regiona ili lokaliteta, ali koji je dugom upotrebom postao opštepoznat kao tradicionalni naziv proizvoda koji potiče sa tog područja, ili je u pitanju istorijski naziv tog područja.³³

30 Čl. 4 ZOGP.

31 S. Marković, 169.

32 Čl. 2, st. 2 Uredba EU 510/2006.

33 Čl. 5 ZOGP.

4.2.4. Homonimni nazivi

Definicija homonimnih naziva predviđena ZOGP, takođe je u potpunosti usklađena sa Uredbom EU 510/2006.³⁴ Ako su nazivi dva ili više mesta odakle proizvod potiče identični ili gotovo identični u pisanom ili izgovorenom obliku (homonimni nazivi), zaštita takvih geografskih naziva biće priznata svim zainteresovanim licima koja ispunjavaju uslove propisane ovim zakonom, na osnovu principa pravednog i ravnopravnog tretiranja proizvođača na tržištu i istinitog obaveštavanja potrošača, osim kada to može da izazove zabunu u javnosti o tačnom geografskom poreklu proizvoda.³⁵

4.3. Nazivi koji se ne mogu zaštititi

ZOGP predviđa nazive koji se ne mogu zaštititi, a to je naziv:³⁶

- 1) čije je objavljivanje ili upotreba protivna javnom poretku ili prihvaćenim moralnim principima;
- 2) koji predstavlja ime zaštićene biljne sorte ili životinjske vrste, ukoliko može da stvori zabunu kod potrošača u pogledu stvarnog porekla proizvoda;
- 3) čiji izgled ili sadržaj može da stvori zabunu kod potrošača u pogledu prirode, porekla, kvaliteta, načina proizvodnje ili drugih karakteristika;
- 4) koji je istovetan ili bitno sličan ranije registrovanom žigu, ukoliko s obzirom na reputaciju, poznatost i dužinu upotrebe tog žiga postoji mogućnost nastanka zabune kod potrošača u pogledu proizvođačkog porekla proizvoda;
- 5) koji predstavlja tačan naziv zemlje, regiona ili lokaliteta sa koga proizvod potiče, ali koji kod potrošača izaziva lažnu predstavu da proizvod potiče iz druge zemlje, regiona ili lokaliteta;
- 6) koji je usled dugotrajne upotrebe postao generičan, odnosno uobičajen naziv za označavanje određenog proizvoda; i
- 7) koji nije zaštićen ili je prestao da bude zaštićen u zemlji porekla ili koji je prestao da se koristi u toj zemlji.

Na osnovu Uredbe EU 510/2006 naziv ne može biti registrovan kao ime porekla ili geografska oznaka u četiri slučaja, i to:³⁷

- 1) naziv koji je postao generički;³⁸

34 Čl. 3, st. 3 Uredba 510/2006.

35 Čl. 6 ZOGP.

36 Čl. 8 ZOGP.

37 Čl. 3 Uredba 510/2006.

38 U smislu ove uredbe, „naziv koji je postao generički“ označava naziv poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda, koji je uprkos povezanosti sa mestom ili regijom u kojoj je poljoprivredni ili prehrambeni proizvod prvobitno proizveden ili stavljen u promet, postao opšti naziv za neki poljoprivredni ili prehrambeni proizvod u Uniji. Da bi se utvrdilo da li je naziv nekog proizvoda postao generički ili nije, moraju se uzeti u obzir svi činiooci, a posebno: po-

- 2) naziv koji predstavlja ime zaštićene biljne sorte ili životinjske vrste, što bi potrošača moglo dovesti u zabludu u vezi sa stvarnim poreklom proizvoda;
- 3) naziv koji predstavlja tačan naziv zemlje, regiona ili lokaliteta sa koga proizvod potiče, ali koji kod potrošača izaziva lažnu predstavu da proizvod potiče iz druge zemlje, regiona ili lokaliteta; i
- 4) naziv koji je istovetan ili bitno sličan ranije registrovanom žigu, ukoliko s obzirom na reputaciju, poznatost i dužinu upotrebe tog žiga postoji mogućnost nastanka zabune kod potrošača u pogledu proizvođačkog porekla proizvoda.

Dakle, kada je reč o nazivima koji se ne mogu zaštititi kao oznaka geografskog porekla, upoređivanjem člana ZOGP sa članom Uredbe EU 510/2006, prističe da je ZOGP u potpunosti usklađen sa Uredbom EU 510/2006.

4.4. Specifikacija – podaci o specifičnim karakteristikama proizvoda

4.4.1. Terminološka pitanja

ZOGP propisuje da se podaci o specifičnim karakteristikama proizvoda izrađuju u formi specifikacije kada je reč o geografskoj oznaci,³⁹ a u formi elaborata, kada je reč o imenu porekla.⁴⁰

Uredbom EU 510/2006 je predviđena sadržina dokumenta u kome su definisani podaci o specifičnim karakteristikama proizvoda koji se obeležava imenom porekla, odnosno geografskom oznakom. Taj dokument je definisan kao specifikacija, a njegova sadržina zavisi od toga da li se radi o proizvodu koji se obeležava imenom porekla ili o proizvodu koji se obeležava geografskom oznakom.

Dakle, između ZOGP i Uredbe 510/2006 postoji terminološka neusklađenost u pogledu naziva dokumenta u kome su sadržani podaci o specifičnim karakteristikama proizvoda. Budući da je u pitanju ista vrsta dokumenta (s tim što se podaci koji su sadržani u njima razlikuju u zavisnosti od toga da li se radi o imenu porekla ili geografskoj oznaci), trebalo bi izmeniti ZOGP, tako da dokument u kome su sadržani podaci o specifičnim karakteristikama proizvoda bude definisan kao specifikacija.

4.4.2. Sadržina specifikacije odnosno elaborata

U skladu sa Uredbom EU 510/2006, specifikacija mora da sadrži sledeće podatke:

- naziv proizvoda uključujući ime porekla, odnosno geografsku oznaku koja se štiti;
- definiciju geografskog područja;

stojeća situacija u državama članicama i u područjima potrošnje i odgovarajuće nacionalno zakonodavstvo ili zakonodavstvo EU.

39 Čl. 22 ZOGP.

40 Čl. 23 ZOGP.

- podatke kojima se dokazuje da proizvod potiče sa definisanog geografskog područja;
- opis proizvoda, uključujući, ako je primereno, sirovine, kao i glavne fizičke, hemijske, mikrobiološke ili organoleptičke karakteristike proizvoda;
- opis načina proizvodnje proizvoda, odnosno u slučaju imena porekla, autentične i nepromenljive lokalne metode;
- podatke kojima se dokazuje sledeće:
 - uzročna veza između kvaliteta i karakteristika proizvoda i opisanog geografskog područja (ime porekla);
 - uzročna veza između kvaliteta, reputacije ili neke druge karakteristike proizvoda i opisanog geografskog područja (geografska oznaka);
- naziv i adresu sertifikacionog tela koje vrši kontrolu kvaliteta i posebnih svojstava proizvoda;
- pravila o načinu obeležavanja proizvoda.

Na osnovu Uredbe 510/2006, opis geografskog područja je sastavni deo specifikacije. Iako se prema ZOGP opis geografskog područja navodi kao poseban dokument, on je u praksi uvek sastavni deo elaborata, odnosno specifikacije. Zbog toga bi trebalo da bude propisan kao sastavni element specifikacije.

ZOGP pojedini podaci su propisani kao element i zahteva za registrovanje i specifikacije, odnosno elaborata, i to: podaci o podnosiocu prijave⁴¹ i geografski naziv koji se štiti.⁴²

Specifikacija (elaborat) mora da sadrži podatke o specifičnim karakteristikama proizvoda koji se obeležava oznakom geografskog porekla. Specifikacija, kao glavni deo zahteva za priznanje oznake geografskog porekla, predstavlja osnovu za izradu plana po kome će se sprovesti kontrola proizvoda sa oznakom geografskog porekla. Stoga je veoma važno da u izradu specifikacije budu uključeni svi učesnici proizvodnog lanca kako bi se pravilno definisali uslovi za proizvodnju proizvoda koji se obeležava oznakom geografskog porekla. Specifikacija mora sadržati sve potrebne informacije koje su nužne da bi svi proizvođači i/ili prerađivači mogli na jednak način proizvoditi/prerađivati proizvod i koristiti registrovanu oznaku geografskog porekla. Specifikacija treba da sadrži isključivo one podatke koji su specifični za konkretan proizvod i kojima se dokazuje njegova posebnost i različitost u odnosu na druge proizvode iste vrste. Drugim rečima, u specifikaciji ne treba navoditi one parametre koji odlikuju taj tip proizvoda (parametri koji su sadržani u pravilnicima za dati tip proizvoda), već samo parametre koji su specifični za konkretan proizvod i koji ga tako izdvajaju od ostalih proizvoda tog tipa, dajući mu viši kvalitet. Takođe, specifikacija ne sme da sadrži bilo kakve podatke koji predstavljaju poslovnu tajnu, jer mora biti dostupna svim zainteresovanim licima, koja moraju imati pravo da u svakom trenutku izvrše uvid u ovaj dokument.

U tom smislu, prilikom izrade izmene i dopuna ZOGP, trebalo bi izostaviti nepotrebna ponavljanja pojedinih elemenata i pojasniti terminologiju. Zakonom

41 Čl. 20, st. 1, tač. 1 ZOGP; čl. 22, st. 1, tač. 1 ZOGP, čl. 23, st. 1, tač. 1 ZOGP.

42 Čl. 20, st. 1, tač. 2 ZOGP; čl. 23, st. 1, tač. 2 ZOGP.

treba propisati obavezne elemente specifikacije, a bližu sadržinu urediti pravilnikom. Veoma je bitno da se izvrši jasno razgraničenje između specifikacije i svih drugih informacija koje prijavitelj može u postupku da dostavi kako bi potkrepio svoje navode.

S jedne strane, prema Uredbi 510/2006, u specifikaciji se navode podaci o ovlašćenim sertifikacionim telima koja sprovode kontrolu usaglašenosti sa specifikacijom, ali se ne traži samo dostavljanje dokaza o izvršenoj kontroli. S druge strane, prema ZOGP, dokaz o izvršenoj kontroli kvaliteta i posebnih svojstava dostavlja se u fazi pre registrovanja oznake geografskog porekla i to kao prilog uz specifikaciju, odnosno elaborat.⁴³ Ovaj dokaz se dostavlja i uz zahtev za priznanje svojstva ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla.⁴⁴ Dakle, prema ZOGP kontrola kvaliteta i posebnih svojstava proizvoda sprovodi se dva puta, prvi put u postupku ustanovljenja oznake geografskog porekla i drugi put u postupku priznanja statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla.

4.5. Prijava za registrovanje

Kada je reč o prijavi za registrovanje, pojavljuju se dva sporna pitanja: prvo se tiče podnosioca prijave, a drugo njene sadržine.

4.5.1. Podnosilac prijave

Jedno od najspornijih pitanja, posmatrano kroz prizmu usklađenosti ZOGP sa Uredbom EU 510/06, jeste ko može podneti prijavu za registrovanje oznake geografskog porekla. Ovo pitanje otvara niz dilema, a pokušaj njegovog rešavanja predstavlja rezultat težnji da se postigne suptilna ravnoteža između s jedne strane, nacionalnih specifičnosti, tj. tradicija našeg podneblja i s druge strane, zahteva za usklađivanje propisa sa pravnim tekovinama EU.

ZOGP predviđeno je da prijavu za registrovanje oznake geografskog porekla mogu podneti:⁴⁵

- domaće fizičko ili pravno lice koje na određenom geografskom području proizvodi proizvode koji se označavaju nazivom tog geografskog područja;
- udruženja lica iz tačke 1. ovog stava, privredne komore, udruženja potrošača i državni organi zainteresovani za zaštitu imena porekla, odnosno geografske oznake u okviru svojih aktivnosti; kao i
- strana fizička ili pravna lica, odnosno strana udruženja, ako je ime porekla, odnosno geografska oznaka priznata u zemlji porekla, kada to proizilazi iz međunarodnih ugovora.

Uredbom EU 510/06 propisano je da prijavu može da podnese samo grupa, pri čemu se pod grupom podrazumeva svako udruženje proizvođača ili prerađivača istog poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda, bez obzira na njihov

43 Čl. 22, st. 2 ZOGP; čl. 23, st. 2 ZOGP.

44 Čl. 34 ZOGP.

45 Čl. 18 ZOGP.

pravni oblik ili sastav. U grupi mogu učestvovati i druge zainteresovane strane. Izuzetno, fizičko ili pravno lice će se tretirati kao grupa ukoliko je to lice jedini proizvođač na datom području i ukoliko definisano geografsko područje poseduje karakteristike koje se značajno razlikuju od karakteristika susednih područja ili ukoliko se karakteristike proizvoda razlikuju od karakteristika proizvoda susednih područja. Grupa može podneti prijavu za registrovanje oznake geografskog porekla samo za poljoprivredne ili prehrambene proizvode koje ona proizvodi ili prerađuje.

Odredba Uredbe EU 510/2006 polazi od specifičnog karaktera oznake geografskog porekla u smislu da ona predstavlja kolektivno pravo svih učesnika u proizvodnom lancu određenog proizvoda sa definisanim geografskog područja.

S obzirom na to da je oznaka geografskog porekla po svojoj prirodi kolektivno pravo, specifikacija kao dokument u kome su određene specifične karakteristike proizvoda mora biti izrađena tako da odražava realno stanje na datom području, što je moguće samo ukoliko sami proizvođači i/ili prerađivači definišu i postavljaju pravila koja se tiču specifičnih karakteristika tog proizvoda. Shodno tome, od presudne je važnosti da u izradu specifikacije budu uključeni svi ili bar većina učesnika u proizvodnom lancu proizvoda na datom području. U suprotnom, postoji opasnost da se izradi specifikacija koja odgovara interesima pojedinačnog proizvođača i koja je neprimenjiva za ostale proizvođače sa tog područja koji imaju pravo da se upišu kao ovlašćeni korisnici oznake geografskog porekla. Na taj način bi praktično bio uspostavljen monopol, što je u koliziji sa samom prirodom instituta oznake geografskog porekla kao kolektivnog prava svih proizvođača sa datog područja koji proizvode na određeni, ustaljeni način.

Dakle, kada je reč o tome ko može podneti prijavu za registrovanje, ZOGP nije harmonizovan sa Uredbom EU 510/06. Usklađivanje ove odredbe sa zakonodavstvom EU svakako je potrebno, ali se to mora izvesti oprezno. Naime, ne sme se pribeci automatskom preuzimanju rešenja iz zakonodavstva EU, već treba imati na umu specifične okolnosti i tradiciju Republike Srbije u domenu proizvodnje. S jedne strane, u Srbiji sami proizvođači nisu dovoljno motivisani za udruživanje. S druge strane, uzimajući u obzir finansijske troškove izrade specifikacije, čini se da je veoma korisno da je zakonom predviđena mogućnost da prijavu podnosi privredna komora ili određeni državni organ koji je u okviru svojih aktivnosti zainteresovan za podnošenje prijave.

Shodno tome, ZOGP bi trebalo bi dvostruko izmeniti i dopuniti. Prvo, kada je reč o fizičkom, odnosno pravnom licu, mogućnost da ova lica podnesu prijavu za priznanje oznake geografskog porekla treba predvideti kao izuzetak (u skladu sa Uredbom EU 510/06), i to ukoliko lice dokaže da su kumulativno ispunjena dva uslova: prvi, da je u vreme podnošenja prijave to lice jedini proizvođač na definisanom geografskom području i drugi, da opisano geografsko područje poseduje karakteristike koje se značajno razlikuju od karakteristika proizvoda sa susednih područja. I drugo, u slučaju kada prijavu podnosi privredna komora ili državni organ, u specifikaciji mora biti jasno prikazana reprezentativnost prijavioca, drugim rečima mora biti dokazana veza sa samim proizvođačima (npr.

opisom načina na koji su pribavljeni podaci o specifičnim karakteristikama proizvoda, navođenjem podataka o proizvođačima koji su konsultovani prilikom izrade specifikacije, i sl.):

4.5.2. Sadržina prijave

ZOGP predviđa da prijava sadrži: zahtev za registrovanje, opis geografskog područja i podatke o specifičnim karakteristikama proizvoda.

Uredbom EU 510/06 predviđeno je da zahtev za registraciju sadrži ime i adresu prijavioca, specifikaciju i jedinstven dokument koji sadrži:

- glavne tačke specifikacije: naziv i opis proizvoda, uključujući, gde je to potrebno, specifična pravila koja se odnose na pakovanje i označavanje, kao i sažetu definiciju geografskog područja; i
- opis veze između proizvoda i geografskog okruženja ili geografskog porekla zavisno da li se radi o imenu porekla ili geografskoj oznaci.

Dakle, kada je reč o sadržini zahteva za registrovanje i sadržini specifikacije uočava se najveći stepen neusklađenosti sa Uredbom EU 510/06 i to, kako sadržinski, tako i u pogledu terminologije. Pojedini elementi koji su predviđeni kao sastavni elementi zahteva za registrovanje, ponavljaju se i kao elementi specifikacije, odnosno elaborata, što u praksi stvara zabunu u postupku formalnog ispitivanja zahteva. U tom smislu, treba da se izostave nepotrebna ponavljanja pojedinih elemenata, a terminologija treba da bude jasnija i preciznija.

4.6. Postupak prigovora na registraciju

ZOGP nije predviđen prigovor na registraciju, dok je Uredbom 510/06 predviđen ovaj institut. Na osnovu ove uredbe,⁴⁶ u roku od šest meseci od dana objave registrovane oznake porekla u *Službenom glasilu EU*, svako fizičko ili pravno lice koje ima pravni interes može uložiti obrazloženi prigovor na registraciju oznake geografskog porekla. Predviđena su tri razloga za prigovor: neispunjenost uslova propisanih za ustanovljenje imena porekla, odnosno geografske oznake; nepodobnost samog naziva da bude zaštićen kao oznaka geografskog porekla; i povreda žiga koji je isti kao oznaka geografskog porekla ili joj je sličan.

Budući da ZOGP ne uređuje institut prigovora, a imajući na umu samu prirodu oznaka geografskog porekla kao kolektivnog prava, uvođenje ovog instituta bi bilo veoma celishodno. Time bi se obezbedilo učešće svih zainteresovanih lica koja potencijalno mogu biti ovlašćeni korisnici u postupku ispitivanja ispunjenosti uslova za priznanje oznake geografskog porekla. Pri tome treba imati u vidu da pravo da se upišu kao ovlašćeni korisnici oznake geografskog porekla imaju ne samo lica koja su članovi udruženja proizvođača koje je podnelo prijavu za priznanje oznake geografskog porekla, već i svi drugi proizvođači sa datog područja koji u postupku dokažu da proizvode proizvod koji je u skladu sa specifikacijom.

46 Čl. 7 Uredba EU 510/2006.

4.7. *Izmena specifikacija*

ZOGP predviđena je mogućnost izmene ili dopune podataka o specifičnim karakteristikama proizvoda, ukoliko su te izmene, odnosno dopune rezultat naučnih i tehničkih dostignuća, ili kada je izmena, odnosno dopuna posledica primene obaveznih veterinarskih, sanitarnih ili fitosanitarnih mera uvedenih posebnim propisima. Ovaj zahtev za izmenu može podneti svako lice koje može biti podnosilac prijave, drugim rečima, kako grupa, tako i fizičko ili pravno lice, privredna komora ili državni organ. Takođe, zahtev za izmenu može podneti i ovlašćeni korisnik oznake geografskog porekla.⁴⁷

Uredbom EU 510/06 propisana je mogućnost izmene specifikacije, a zahtev za to može podneti samo grupa koja dokaže da ima opravdani interes za izmenu specifikacije. Takođe je predviđena i mogućnost da se u okviru izmene specifikacije izvrši redefinisavanje geografskog područja.⁴⁸

Dakle, između ZOGP i Uredbe EU 510/06 postoji određeni stepen neusklađenosti koji se ogleda u tome ko može podneti zahtev za izmenu podataka o specifičnim karakteristikama proizvoda, što je posledica neusaglašenosti u pogledu toga ko može biti podnosilac prijave za priznanje oznake geografskog porekla. Osim toga, Uredbom EU 510/06 je predviđena i mogućnost da se u okviru izmene specifikacije izvrši redefinisavanje geografskog područja, što ZOGP nije predviđeno.

4.8. *Poništaj registrovane oznake geografskog porekla*

ZOGP predviđeni su uslovi za oglašavanje ništavim rešenja o priznanju oznake geografskog porekla, kao i postupak oglašavanja ništavim.⁴⁹ Registrovana oznaka geografskog porekla može se oglasiti ništavom ako se utvrdi da u vreme njenog registrovanja nisu bili ispunjeni uslovi za priznanje oznake geografskog porekla. Ovaj postupak vodi ZIS.

Osim toga, ovim zakonom je predviđen postupak ukidanja rešenja o priznavanju statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla. Na zahtev zainteresovanog lica, odnosno nadležnog organa, ZIS može da ukine rešenje o priznanju statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla, ako utvrdi da su prestali da postoje uslovi za priznanje statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla.⁵⁰ Budući da status ovlašćenog korisnika može da se prizna svakom fizičkom ili pravnom licu, kao i udruženjima tih lica ukoliko oni proizvode na određenom geografskom području proizvode koji se označavaju nazivom tog geografskog područja i koji poseduju kvalitet, posebna svojstva, odnosno reputaciju u skladu sa podacima o specifičnim karakteristikama proizvoda, ovaj status može se ukinuti ukoliko lice kome je priznat status više ne proizvodi dati proizvod na određenom geografskom području, odnosno ukoliko proizvod

47 Čl. 61 ZOGP.

48 Čl. 9 Uredba EU 510/2006.

49 Čl. 62–66 ZOGP.

50 Čl. 32 ZOGP.

koji proizvodi više ne poseduje kvalitet, posebna svojstva odnosno reputaciju u skladu sa podacima iz specifikacije, odnosno elaborata.

Uredbom EU 510/06 propisano je da Komisija može da poništi registrovanu oznaku geografskog porekla ukoliko ustanovi da proizvod zaštićen predmetnom oznakom geografskog porekla više ne ispunjava uslove iz specifikacije.

Dakle, kada je reč o institutu oglašavanja ništavim, iako je ZOGP u suštini usaglašen sa Uredbom 510/06, postoji određena razlika. Na osnovu Uredbe 510/06, oznaka geografskog porekla se poništava ukoliko nakon njene registracije prestanu da budu ispunjeni uslovi propisani specifikacijom, a na osnovu ZOGP, oznaka geografskog porekla se oglašava ništavom ako se utvrdi da u vreme njenog ustanovljenja nisu bili ispunjeni uslovi za njeno priznanje, a status ovlašćenog korisnika se ukida u slučaju kada se utvrdi da su nakon njegovog priznavanja prestali da budu ispunjeni uslovi za njegovo priznavanje. Naime, institut oglašavanja ništavim iz Uredbe EU 510/06 suštinski odgovara institutu ukidanja statusa ovlašćenog korisnika, dok Uredba uopšte ne poznaje oglašavanje ništavim rešenja o priznanju oznake geografskog porekla.

Ova razlika proističe iz različitih koncepata zaštite oznaka geografskog porekla predviđenih Uredbom EU 510/06 i ZOGP. U pravu EU, kao i u većini zakonodavstava evropskih zemalja, ne pravi se razlika između postupka ustanovljenja oznake geografskog porekla i postupka ustanovljenja statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porekla. Prema Uredbi EU 510/06 važenje oznake geografskog porekla uvek se vezuje sa njenim korišćenjem u prometu, u smislu da proizvod koji se njome obeležava mora pre stavljanja u promet da ispunjava uslove propisane specifikacijom. Tako, oznaka geografskog porekla može da bude poništena, ako nastupi neusaglašenost proizvoda sa uslovima iz specifikacije.

Međutim, ZOGP predviđena su dva odvojena postupka, tako da jednom ustanovljena oznaka geografskog porekla traje neograničeno i ne zavisi od toga da li se koristi u prometu ili ne. Stoga je moguće da postoji ustanovljena oznaka geografskog porekla, a da pri tome nema nijednog upisanog ovlašćenog korisnika. S tim u vezi, oznaka geografskog porekla može biti poništena samo ako se ustanovi da u vreme njenog registrovanja nisu bili ispunjeni uslovi za to. Ipak, status ovlašćenog korisnika je uslovljen korišćenjem registrovane oznake geografskog porekla u smislu da ovaj status može biti priznat samo onom licu koje dokaže da na određenom geografskom području proizvodi proizvode koji poseduju kvalitet i posebna svojstva u skladu sa podacima u specifikaciji, odnosno elaboratu. Ukoliko nakon priznavanja statusa ovlašćenog korisnika prestanu da budu ispunjeni uslovi iz specifikacije, odnosno elaborata, tom licu se može ukinuti status ovlašćenog korisnika.

4.9. Zaštita oznaka geografskog porekla – obim prava, nedozvoljene radnje

Obim zaštite koji se stiče registrovanjem oznake geografskog porekla određen je preko nedozvoljenih radnji koje su taksativno nabrojane u ZOGP.⁵¹ Lica koja nemaju status ovlašćenih korisnika oznake geografskog porekla ne smeju da:

51 Čl. 57 ZOGP.

- 1) koriste registrovano ime porekla, odnosno geografsku oznaku za obeležavanje proizvoda na koje se ta oznaka geografskog porekla ne odnosi, ukoliko su ti proizvodi slični proizvodima koji se obeležavaju registrovanom oznakom geografskog porekla, ili ukoliko se takvim korišćenjem narušava reputacija zaštićene oznake geografskog porekla;
- 2) kopiraju ili podražavaju registrovanu oznaku geografskog porekla, kao i da koriste prevod, transkripciju ili transliteraciju registrovane oznake geografskog porekla, čak i ako se toj oznaci porekla dodaju reči „vrsta“, „tip“, „način“, „imitacija“, i ako je navedeno istinito geografsko poreklo proizvoda;
- 3) koriste na pakovanju, reklamnom materijalu ili dokumentima lažne ili prevarne oznake o geografskom poreklu, prirodi ili kvalitetu proizvoda, koje mogu da stvore zabunu u pogledu porekla proizvoda;
- 4) vrše bilo koje druge radnje koje mogu da stvore zabunu u prometu u pogledu stvarnog porekla proizvoda.

Lica koja nemaju status ovlašćenih korisnika oznake geografskog porekla ne smeju da koriste žig koji se sastoji ili u sebi sadrži naziv identičan ili sličan oznaci geografskog porekla koja je registrovana na nivou EU u skladu sa propisima EU, a koji se odnosi na slične proizvode koji ne ispunjavaju uslove za korišćenje oznake geografskog porekla.

Uredbom 510/06 propisano je da su registrovane oznake geografskog porekla zaštićene od sledećih nedozvoljenih radnji:⁵²

- 1) svake direktne ili indirektno komercijalne upotrebe registrovane oznake geografskog porekla za obeležavanje proizvoda na koje se ta oznaka geografskog porekla ne odnosi, ukoliko su ti proizvodi slični proizvodima koji se obeležavaju registrovanom oznakom geografskog porekla, ili ukoliko se takvim korišćenjem narušava reputacija zaštićene oznake geografskog porekla;
- 2) svake zloupotrebe, imitacije ili podražavanja registrovane oznake geografskog porekla, čak i ako je navedeno istinito geografsko poreklo proizvoda ili ako je zaštićena oznaka geografskog porekla prevedena ili ako su joj dodate reči „vrsta“, „tip“, „način“, „imitacija“, i sl.;
- 3) korišćenja na pakovanju, reklamnom materijalu ili dokumentima lažne ili prevarne oznake o geografskom poreklu, prirodi ili kvalitetu proizvoda, koje mogu da stvore zabunu u pogledu porekla proizvoda;
- 4) bilo koje druge radnje koje mogu da stvore zabunu u prometu u pogledu stvarnog porekla proizvoda.

Uredbom 510/06 propisano je da ako registrovana oznaka geografskog porekla u sebi sadrži naziv poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda koji se smatra generičkim, upotreba tog generičkog naziva na odgovarajućem poljoprivrednom ili prehrambenom proizvodu neće se smatrati nedozvoljenom radnjom.

52 Čl. 13 Uredba EU 510/2006.

ZOGP je u potpunosti usklađen sa Uredbom EU 510/06, osim što u ZOGP nedostaje reč „zloupotreba“. O zloupotrebi bi se radilo u slučaju kada se koristi oznaka geografskog porekla na proizvodima koji ne potiču sa datog geografskog područja.

ZOGP nije uređeno pitanje upotrebe generičkog naziva poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda na način koji je propisan Uredbom EU 510/06.

ZOGP je predviđeno da registrovana geografska oznaka koja je u svojoj zemlji porekla registrovana i zaštićena kao ime porekla ne može da bude proglašena generičnim, odnosno uobičajenim nazivom za određeni proizvod, sve dok takva zaštita traje u zemlji porekla.⁵³ Ova odredba ZOGP odnosi se isključivo na geografsku oznaku, dok se odgovarajuća odredba Uredbe EU 510/06 odnosi na oznaku geografskog porekla uopšte, te je u tom smislu odredba ZOGP neusklađena sa Uredbom.

4.10. Odnos između žiga i oznake geografskog porekla

ZOGP uređen je odnos geografske oznake prema ranije registrovanom žigu. Predviđeno je da odredbe ovog zakona neće uticati na uslove za registrovanje, valjanost registracije žiga ili prava na korišćenje žiga koji je identičan ili sličan registrovanoj geografskoj oznaci, ukoliko je žig u pitanju prijavljen ili registrovan u dobroj veri ili su prava na žig stečena kroz upotrebu u dobroj veri pre podnošenja prijave geografske oznake.⁵⁴

Uredbom EU 510/06 uređen je odnos prijavljenog žiga i registrovane oznake geografskog porekla i odnos oznake geografskog porekla i ranije registrovanog ili ranije prijavljenog žiga.⁵⁵ U pogledu odnosa prijavljenog žiga i registrovane oznake geografskog porekla, propisano je da će prijava za priznanje žiga u tom slučaju biti odbijena. A što se tiče odnosa oznake geografskog porekla i ranije registrovanog žiga, predviđeno je da će ranije registrovani žig nastaviti da se koristi bez obzira na registrovanu oznaku geografskog porekla pod uslovom da nema uslova za poništaj takvog žiga na osnovu Direktive EU o komunitarnom žigu.

Što se tiče usklađenosti u pogledu odnosa žiga i oznake geografskog porekla, naše zakonodavstvo je delimično usklađeno sa Uredbom EU 510/06. Naime, ZOGP uređen je odnos između oznake geografskog porekla i ranije registrovanog žiga, ali samo odnos između geografske oznake i žiga, a ne i odnos između imena porekla i žiga. Kako geografska oznaka može biti bilo koja oznaka koja se vezuje za određeno geografsko poreklo, ali koja nije geografski naziv, mogućnost eventualne kolizije sa žigom postoji samo u slučaju geografske oznake. Ime porekla je uvek geografski naziv koji kao takav i ne može biti predmet zaštite žigom, te ne postoji mogućnost kolizije sa žigom. U pogledu odnosa oznake geografskog porekla i ranije registrovanog žiga, ZOGP je usklađen sa Uredbom EU 510/06.

Odnos prijavljenog žiga i ranije registrovane oznake geografskog porekla nije uređen ZOGP, već Zakonom o žigovima.⁵⁶ Predviđeno je da se žigom ne

53 Čl. 68, st. 4 ZOGP.

54 Čl. 58 ZOGP.

55 Čl. 14 Uredba EU 510/2006.

56 Čl. 5, st. 1, tač. 12 Zakona o žigovima, *Sl. glasnik RS*, br. 104/2009.

može zaštititi znak kojim se povređuje drugo pravo industrijske svojine, što znači da se žigom ne može zaštititi znak koji je isti kao registrovana oznaka geografskog porekla ili joj je sličan.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Oznakama geografskog porekla se povećava proizvodnja, stvaraju nova radna mesta na lokalnom nivou i razvijaju ruralna područja. Osim toga, oznake geografskog porekla omogućavaju proizvođačima da dobiju bolje cene za kvalitetne namirnice proizvedene prema tradicionalnim receptima na specifičnim područjima. Dakle, oznake geografskog porekla predstavljaju vektor ekonomskog razvoja i uređenja prostora u državi.

Budući da su ove prednosti oznaka geografskog porekla vrlo brzo shvaćene u EU, zaštiti oznaka geografskog porekla danas se posvećuje velika pažnja u okviru zajedničke poljoprivredne i trgovinske politike EU. Za razliku od proizvođača hrane u EU koji su svoj ekonomski interes prepoznali u zaštiti proizvoda oznakom geografskog porekla, domaći proizvođači mnogo manje koriste ovu mogućnost. Čini se da se u Srbiji ne zna dovoljno o prednostima zaštite proizvoda oznakama geografskog porekla. U ovom trenutku, oznakom geografskog porekla zaštićeno je pedeset osam proizvoda, s tim da pojedini proizvodi, poput goveđe užičke pršute, sremske kobasice, rtanjskog čaja, homoljskog ovčijeg i kravljeg sira itd., još nemaju registrovanog ovlašćenog korisnika.⁵⁷

Imajući na umu da je Republika Srbija pretežno poljoprivredna zemlja, zaštiti oznaka geografskog porekla treba posvetiti više pažnje. Naime, samo sistem zaštite oznaka geografskog porekla koji je kompatibilan sa sistemom zaštite oznaka geografskog porekla u EU obezbeđuje konkurentnost domaćih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i na evropskom i na svetskom tržištu. Stoga zaštiti oznaka geografskog porekla treba posvetiti više pažnje. Pored harmonizacije domaćih propisa sa pravom EU, trebalo bi obezbediti kontinuiranu edukaciju proizvođača o značaju oznaka geografskog porekla, kao i pomoć prilikom finansiranja zaštite oznaka geografskog porekla tradicionalnih i specifičnih proizvoda.

Jelena Ceranic, PhD

PROTECTION OF INDICATIONS OF GEOGRAPHICAL ORIGIN

Summary

The paper discusses the protection of indications of geographical origin in Serbia. After the introductory notes on the role of indications of geographical origin in the economy in general, the first part of the paper is dedicated to the legal bases for the pro-

57 V. Spisak oznaka geografskog porekla registrovanih u Zavodu za intelektualnu svojinu, <http://www.zis.gov.rs/>, 29.09.2012.

tection of geographical indications on the international and EU level. The special attention is paid to the Council Regulation (EC) 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of the origin for agricultural products and foodstuffs. The protection of indications of geographical origin in the Serbian legislation is presented in the second part of the paper. In 2010, Serbia adopted the Law on Indications of Geographical Origin, which is harmonised with the Regulation 510/2006 to a considerable extent. In 2011, the Serbian Government passed the Strategy of Intellectual Property Development for a period 2011 to 2015. In its Opinion on Serbia's application for membership, the Commission stated that although Serbia had legislation in place regulating protection of designation of origin, geographical indications and traditional names, this legislation had to be amended and updated to be brought fully in line with the EU acquis. Therefore, in the third part of the paper, the author analyses the degree of harmonisation of the Law on Indications of Geographical Origin with the Council Regulation 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of the origin for agricultural products and foodstuffs. Bearing in mind that only the system of protection of indications of geographical origin in the European Union secures the competitiveness of the domestic products on the European market, the author concludes that it is necessary to introduce amendments to the Law on Indications of Geographical Origin to ensure its full harmonisation with the Council Regulation 510/2006.

Key words: designations of origin, geographical indications, Law on Indications of Geographical Origin, Regulation, harmonization